

3. Страхування: теорія та практика: Навчально-методичний посібник / Внукова Н. М., Успенко В. І., Временко Л. В. та ін.; За загальною редакцією проф. Внукової Н. М. – Харків: Бурун Книга, 2004. – 376 с.

4. Гвозденко В.В. Основы страхования. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 304 с.

5. Конспект лекцій з дисципліни «Соціальне страхування». – ДУЕП, Дніпропетровськ – 2006. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.twirpx.com

Данилова М.В.

суддя,

Київський Апеляційний суд України

ПОНЯТТЯ ОХОРОННИХ ВІДНОСИН У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Останнім часом відбувається стрімкий розвиток охоронних відносин у трудовому праві, їх суттєве реформування. На теоретичному рівні розробляється чисельна кількість концепцій щодо розуміння охоронних відносин у трудовому праві. Проте й наразі серед вчених немає єдиного підходу до того, що становить зміст охоронних відносин у трудовому праві, якими особливостями вони характеризуються, і яка основна мета їх існування. Актуальність даної теми обумовлена необхідністю дослідження внутрішнього істотного змісту охоронних правовідносин у трудовому праві, що дасть можливість зрозуміти їх значення і необхідність їх існування, і вдосконалення.

В.М. Корельській та В.Д. Перевалов, під охоронними правовідносинами розуміють правовідносини, що виникають на основі охоронних норм та правопорушень. Вони пов'язані з виникненням та реалізацією юридичної відповідальності, яка передбачена санкцією охоронної норми [1, с. 351].

М.С. Кельман та О.Г. Мурашин визначають охоронні відносини як відносини, що виникають з факту неправомірної поведінки суб'єкта як реакція держави на таку поведінку, тобто відновлення порушеного права [2, с. 32]. С.Л. Лисенков говорить про охоронні правовідносини як про правовідносини, що виникають з факту неправомірної поведінки суб'єктів як негативна реакція держави на таку поведінку [3, с. 217].

О.Ф. Скакун визначає охоронні правовідносини як такі, що виникають з фактів неправомірної поведінки суб'єкта на основі охоронних норм. Вони пов'язані з виникненням і здійсненням юридичної відповідальності, передбаченої в санкціях охоронних норм [4, с. 554]. Вона також зазначає, що охоронними правовідносинами слід вважати правовідносини, які виникають з такої поведінки суб'єктів, яка вимагає певної реакції держави [5, с.366]. Ми погоджуємося з такою думкою, проте, слід додати, що охоронні правовідносини, не повинні зводитися лише до відносин матеріальної або дисциплінарної відповідальності працівника за завдану шкоду у зв'язку з виконанням ним своїх трудових обов'язків; або відповідальності роботодавця, зазвичай матеріального характеру за порушення вимог відповідних нормативно-правових актів законодавства про працю.

Ю. Ю. Томілова під охоронними відносинами розуміє врегульовані правовими нормами вольові суспільні відносини, що виникають між суб'єктом правової охорони і правопорушником на підставі наділення їх

необхідною правомочністю і юридичними обов'язками, у межах яких реалізуються заходи державного примусу [6].

С.С. Алексєєв під охоронними правовідносинами розуміє правовідносини, які виникли в результаті неправомірної поведінки, і які покликані вже не тільки врегульовувати певні відносини, але й забезпечувати охорону тих інших суспільних відносин, в яких його учасники перебували раніше, до скоєння правопорушення [7].

М.Н. Марченко під охоронними правовідносинами розуміє правовідносини, що виникають у разі порушення суб'єктивних прав та обов'язків сторін та сприяють їх відновленню [8, с. 360].

Д.В. Радько пропонує визначення охоронних правовідносин як відносин, які виникають на підставі неправомірної поведінки суб'єкта і вимагають від держави певних дій, спрямованих на припинення порушення, відновлення порушених прав і свобод та застосування до порушника заходів державного примусу аж до покарання. Саме через такі відносини втілюється у життя охоронна функція права, яка полягає у встановленні заходів юридичного захисту і відповідальності та гарантії їх застосування і виконання [9]. Недоліком вищезазначених дефініцій є звуження ними дійсного змісту охоронних правовідносин. Ми притримуємося позиції, що підстави виникнення охоронних правовідносин не можна зводити лише до певного виду правопорушення, а також необхідності відновлення порушених прав, а також застосування до порушників заходів державного примусу. Охороні правовідносини є набагато ширшими за своїм змістом, оскільки значну їх частину складають контрольні-наглядові відносини, які виникають не з моменту вчинення неправомірної дії певним суб'єктом, а з моменту створення середовища, охорону якого необхідно забезпечити.

Аналогічну позицію займають такі вчені як К.М. Гусов і В.М. Толкунова, які до охоронних відносин у трудовому праві відносять також відносини з нагляду та контролю за дотриманням трудового законодавства та охороною праці, а також відносини з матеріальної відповідальності роботодавців і працівників у сфері праці [10, с. 16-17].

Отже, виходячи з вище зазначеного, ми пропонуємо сформулювати таке визначення охоронних відносин у трудовому праві. Охоронні відносини у трудовому праві – це врегульований нормами права стійкий структурований суспільний зв'язок, який виникає між відповідними правомочними та зобов'язаними суб'єктами при реалізації ними своїх суб'єктивних прав, а також виконанні обов'язків, які є кореспондуючими по відношенню одне до одного, спрямований на забезпечення ефективного функціонування регулятивних відносин у трудовому праві, і який функціонує завдяки силі правового і державного примусу.

Список використаних джерел:

1. Теория государства и права: Учебник для вузов. 2-е изд., изм. и допол./ Под ред. проф. В.М. Корельского и проф. В.Д. Перевалова. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА. – М. 2000. – 616 с.
2. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія права (з схемами, кросвордами, тестами): Підручник. – К.: Кондор, 2002. – 353 с.
3. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. – К.: Юрисконсульт. – 2006. – 355 с.
4. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. – Харків: Еспада. – 2006. – 776 с.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник/ О.Ф. Скакун. – Х.: Консум. – 2001. – С. 656

6. Томилова Ю.Ю. Охранительные правоотношения в механизме правового регулирования: Дис...канд. юр. Наук. Спец 12.00.01. – М., 2004. – 203 с. – Режим доступа. – <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/102233.html>

7. Алексеев С.С. Общая теория государства и права. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://pravoznavec.com.ua/books/7/17/#chlist>

8. Марченко М.Н. Теория государства и права: учебник. – М.: Юрид.литер. – 1996. – С. 432

9. Радько Д.В. Охоронні адміністративно-правові відносини за участю фінансових компаній. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/>

10. Гусов К.Н., Толкунова В.Н. Трудовое право России: Учеб. / К.Н. Гусов, В.Н. Толкунова. – М.: ТК «Велби», Изд-во Проспект, 2004. – 496

Журавель В.І.

кандидат юридичних наук,

суддя,

Вищий спеціалізований суд України

з розгляду цивільних і кримінальних справ

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ У ХІХ-ХХ СТОЛІТТІ

Передумови становлення правового регулювання форм захисту трудових прав працівників у ХІХ-ХХ столітті поділяються на два етапи. Перший етап історико-правового аспекту становлення правового регулювання форм захисту трудових прав працівників (середина ХІХ – початок ХХ століття) характеризується, перш за все, піднесенням усіх людей у зв'язку з Французькою революцією, страйками в Англії, зародженням профспілкового руху на Україні.

Ми вважаємо, що важливий вплив на формування форм захисту трудових прав працівників мала така визначна подія як Французька революція, що відбулася у 1848 році. Тоді було проголошено свободу праці і це означало свободу попиту та пропозиції робочої сили. Норми трудового права розвивалися як такі, що охороняли трудові права працівників, оскільки являли собою формально встановлений результат боротьби робочого класу за свої соціально-економічні права [2, с. 10]. Поява форм захисту трудових прав працівників зумовлена соціальними чинниками – наймані працівники вимагали захистити свої трудові права і знизити рівень експлуатації їх праці [3, с. 27]. Дані події вказують на потребу захисту трудових прав працівників, яка виникла безпосередньо від них у процесі виконання ними своїх трудових обов'язків.

У Російській імперії з прийняттям у 1886 році Закону «Про затвердження проекту правил про нагляд за заводами фабричної промисловості, про взаємні відносини фабрикантів і працівників та про збільшення кількості чинів фабричної інспекції» було визнано уже за працівниками певні фундаментальні трудові права [4, с. 49-52]. Зміни у законодавстві були зумовлені, перш за все, скасуванням кріпосного права, внаслідок чого відбулася певна економічна і трудова революція. Це означало бажання і право громадян імперії працювати в різних установах, що призвело до актуалізації необхідності правового регулювання трудових відносин між працівниками та роботодавцями.